عبدالله حمه سوور

گوڵی ڕەش و تەکنیکی نوێی دووای «مەسەلەی ژیان»

کۆمەڵە چیرۆکی دووتوێی کتێبی «گوڵی ڕەش»، شەش چیرۆکی پێزدار وە دەردەخات، ئەومەندەی پەلی ڕەخنەکاریم ئاراستە بکەم یەکەم چیرۆکی کە گوڵی ڕەشە دەخەمە بەر تێڕوانینی توێژینەوەی خۆمەوە بەو هیوایەی لە داهاتویەکی نزیکدا بتوانم یان بوار بۆ ڕەخنەکارانی دیکە بڕەخسێت هەرکام لە ڕوانگەی ڕەخنەسازی خۆیەوە ڕەچاوی چیرۆکەکانی دیکەی بکرێت کە بریتین لە گوناهی سپی،من و قالە ڕەنگاڵە،میم،زەلکاو.

سەرکەوتن بە هەورازێکی سەخت و بێ هەڵگرتنی چیرۆکنووس بۆ گەیشتنە کۆپی مەبەست بە دەستەوەدان لە دارشتنی چیرۆکی گوڵی ڕەشدا وای لە (شێرزاد حەسەن)ی دانەر کردووە چۆنێتی هۆنینەوەو چنینی چیرۆکی گوڵی ڕەش لەگەڵ سروشتی نەك تەنیا خودی خۆی بەڵکو لەتەك زۆربەی هەرە زۆری کەسانی نێو ژینگەو کۆمەڵگەی سەردەمی ژیانی لاوێکی ئەودا بگونجێت و لەتەواوی خاسیەتەکانی مرۆڤایەتی بگەن بەهۆی لەبەرچاوگرتن و بەراورد کردنی جوداوازی باری ژیانی کەسانی نێو چیرۆکەکەوە.

ڕاستیەکی دژوار لەگوڵی ڕەشدا کە بەدیار دەکەوێت ڕەنگدانەوەی ئەزموونێکی بەربڵاوی بیرکردنەوەی ڕەوتی ژیانی شێرزاد حەسەنی دانەرە لە نێو دەوروبەرەکەیدا بە شێوەیەکی کارامە هەڵی هێنجاوەو ئەو ئەندێشە دەروونیەی دەربڕیوەو کردویەتیە کردارێکی شیاوو پڕ بە پێستی ئەو جۆرە کەسانەی کەوەك (حەمە) بەراوردی باری دارایی خواپێداوان لەتەك بێ بژێوی‌و نەدارایی خۆیاندا دەکەن و بەهۆنینەوەیەکی گەلەك نزیك لە واقیعەوە هێناویەتیە ئاراوە

بەو پێیە بەر لەوەی بڵێم کاك شێرزاد حەسەن شارەزایی تەواوی هەیە لە وەرگێڕانی نووسراوانی ئەدەبی جۆراو جۆر لە زمانی ئینگلیزی‌یەوە بۆ زمانی کوردی و لەو بوارەدا بە گوێرەی توانای خۆی پێ کەمی نەکردووە گەر ناوبەناویش ئەو ووزەو توانستە ئەدەبیەی بڕەخساندایە بەرەو وەرگێڕان لە کوردی‌یەوە بۆ ئینگلیزی ئەوا گەلەك خزمەتی وەرگێڕانەکەی پایە بڵندترو دەشبووە مایەی شانازی گشت لایەك و پێناسینی ئەدەبەکەمان بە گەلانی جیهانەوە دەڵێم چیرۆکنووسێکی بیرتیژی وا بەهرەداری خۆی بە تەکنیکی نوێی دەقی نووسراوێکی ئەدەبی وەکو گوڵی ڕەش تەرخان کردووە بۆ گەڕان بە دووای ئەو هێزە نەمرەی لە مرۆڤدا هەیە کە بریتی‌یە لە وشیاری‌و ویژدان تازیندوێتی بخاتە بەر ژیانێکی بەنرخ و پڕ واتای خۆشەویستی‌یەوە، بۆ ئەنجامدانی ئەو کارەشی پەنای بردۆتە بەر خاسیەتەکانی مرۆڤایەتی‌و بەراوردکردنی باری نەدارایی هەژاران لەتەك باری دارایی سەروەت مەندانی کۆمەڵگەی سەردەمی خۆیداو وەك هێمایەكماڵی (چەلەبی) دەستەڵاتدارو دەوڵەمەند سەدانی وەك (هێرۆ)ی کچیان بتوێننەوە لە پێناوی بژێوی‌و بەرژەوەندی خۆیاندا کە ئەوانەی لە وێنەی هێرۆو دەستەخوشکانی ئەون بەبێ ئاگاو خونەویستی خۆیان تەواوی ڕەوانی گیانیان دەبێتە کۆچی قوربانی ئەو ڕێبازەی خێزانەکانیان داویانەتە بەر ڕاگوزاری ژیانیان و ئەنجامی هاوکێشەکەشیان کۆیلەی دراوو دوبری خۆشەویستی و لە دەست دانی عاشقی دڵبەستەی خاوێن.

گوڵی ڕەش بەهایەکی باڵای دەربڕینی هونەری چیرۆکی هاوچەرخە .. لە شێوەی گێڕانەوەی تاکە کەسی

یەکەم و ناوبەناویش بە زمانی گەسی دووەمی تاك و تێومردانی زمانی کەسی سێیەمەوە ڕواڵەتی مل ملانێی باری گوزەرانی تیپ و تاقم و دامو دەزگایەکی تایبەت و بێبژێوی هەرە بەشە زۆرە ڕەش و ڕووتەکەی کۆمەڵگە دەردەخات هەر وەك مامەڵەو بۆ چوونی دووەم چیرۆك نووسی کوردی (ئەحمەد موختار جاف) کە لە چیرۆکی (مەسەلەی ویژادن)ە کەیدا بەر لە نیو سەدە پتر بە چیرۆك نەخشەی ژیانی گەلەکەی کێشاوەو یاخی بوونی دەروونی خۆی بەرامبەر بە چینی دەرەبەگی ساڵانی بیستەکانی عێراق دەربڕیوە کە لە پاشماوە ڕژێمە کەنەفت و پۆتکاوەکەی عوسمانیەکانەوە بەجێ مابوو.. بیری شێرزاد حەسەنیش نەخشەکێشانێکی بارو زروف ئابوری و کۆمەڵایەتی سەردەمی منالی تا تەمەن لاوێتی خۆیەتی.. کەواتە بابەتی گوڵی ڕەش هەمان بنەمای بیرکردنەوەی (مەسەلەی ویژدان)ەو قۆناغی مێژوییان جوداوازە.

هەر وەك بیری شاعیری مەزن (ئەحمەد موختار جاف) کە نووسەری (مەسەلەی ویژدان)د لە کۆمەڵگەی دەرەبەگایەتیەکەی سەردەمی ئەوسای وولاتدا بەزمانی دوروبەری خۆیەوە کێشەکەی نێو کۆمەڵانی خەڵکی بەشێوەی چیرۆك دەربڕیوە بۆ نموونە کە دەڵێت (بەیاناتی دەرویش تەئسیرێکی گەورەی کرد لە دڵمدا فەرش و نوینی تۆیە موتلەقەن هەقی غەیری وا بەسەرەوە. ئەو نانی تۆیە بە تەحقیق لە نەتیجەی زوڵمێکەوە پەیدا کراوە. ئەو خانوە جوانە ئەمینم کە زۆر کەس بە نارەزامەندی ئیشی تیا کردووە...
بەعزێ شتی ئودەکەت هینی غەیر بووە).

بیرو بۆ چوونی نووسەری گوڵی ڕەشیش بە نموونەیەکی زیندوویی و سەربەستیەکی فراوانەوە دووای تێپەڕبوونی پتر لەونیو سەدەیە بەم ئەقڵ و مایە زۆرەی شارستانیەتی نوێی ئێستایەوە کە نیشانەی سەربەستی بیروڕای نووسەرانی سەردەمە بۆ داهێنان لە هونەری چیرۆکداو دوورکەوتنەوەو خۆ قوتارکردن لە (ڕەمز) هەمان کێشەی نێو کۆمەڵانی خەڵکی بە گشتی بە جۆرێکی دیکەی سەرەتای سەرهەڵدانی نیمچە بۆ ڕژوای دووای ڕمانی پاشایەتی عێراق وەدەردەخات و لەگەڵ (هێرۆ)ی کەسی دووەمی چیرۆکدا (حەمە) بەبێ ئەوەی زمانی لێ ببەسسترێت وا دەدوێت ماوەی بیست ساڵ بەر لە ١٩٨٢ی کاتی لەدایك بوونی چیرۆك وە بیردەخاتەوەو دەڵێت: (هێرۆگیان .. من هەر ئەوەندەی چلە گیایەك بووم کە گوێم بە «نییە» زرنگایەوە ......
بیرمە دەموت: عانە؟
دەیات ووت: نییە.. پێڵاو؟ نییە ..... گەر ئێستاش هاوینان نەچمە مەیدانی قورکاری.. دەبێ زستان خەون بەئاگردانێکەوە ببینین....
ئاڵۆزم وەیشکم گەلێ جەنجاڵە.. بەڵام چاك دەزانم دەوڵەمەندەکانی شار، ئاغاو کوێخاو دەرکراوەکان، قۆنتەراتچیو بازرگانە هەرە قەبەکان، ئەوانەی دینارێك دەکەنە دەو.. دەش بەسەد..
ئەوانە ناهێڵن و نەیان هێشت و لەمەودوواش ناهێڵن من ناوی ئەو گوڵە مۆرە بزانم .... پیاوە دەوڵەمەندەکانی کەردت کوشکەکەی ئێوە.... کەلاوەکەی ئێمەش ....). جا بۆیە حەمە شوناسی گوڵە مۆرەکانی ناو نینجانەکان نەبوودو تەنانەت ناوی ئەو چەشنە گوڵانەش نازانێت کە لە بنەڕەتدا لە ژینگەیەکی نامۆوە ئەو جۆرە خێزانە دەوڵەمەندانە هێناویانن و هەر بە نامۆییش لەم خاك و ئاودی ئێمەدا گەر ڕیزی مرۆڤ بە پارە بپێورێت ئەو خواپێداوانە پەروەردەی دەکەن و (من تەنها ئاشنای گوڵە تەمەن کورتەکانی ژاڵەی سەر شۆستەکانم.. وردە گوڵی مورتکەکانیو هیچی تر).

پەژارەی لەبیرکردنی خۆشەویستی هێندەی بارستایی کتێبێك قورسە.. بەڵام لای نووسەری گوڵی رەش لە وەسفی ئەو خەمەی نێو دڵیدا جوانکاریەکی وای بۆ بارە دەروونیەکەی پاڵەوانی یەکەمی چیرۆك بەکار هێناوەو ئەوەندە (حەمە) تامەزرۆی بینینی (هێرۆخان)ە تا چینی رستەو دەستەواژەکانی دەگاتە رادەیەکی شەکاوەی ئەوتۆ (لەیاد چوونەوەی تۆ قورسە.. قورسە وەك مەرگ ، بۆشاییەکە بەقەد بۆشایی نێوان ئەستێرەکان.. خەمێکە بەقەد هەندرین و هەڵگوردو پیرەمەگرون). کاتیش دەمەو ئێوارەیەکەو جوتیاری گوندان دەڵێن هێندەی کلکە بێڵێکی ماوە رۆژ ئاوابێ، دیارکردنی ئەو دەمەو ئێوارەیەش بە دەربڕینی خاوەن دەقی چیرۆك قەدەری باڵای شۆخی هێرۆیەو (هێندەی باڵای تۆ خۆر ماویەتی ئاوا بێ.. خۆم بۆ نەگیراو هاتمە سەربانەکە، حەزت سەرشێتی کردووم و خەریکە منی برسی و ترشنۆك دیواری شەرم برمێنم ....).

بەر لەو دەمەدەمی زەردەپەڕەوە هەفتەیەکە هێرۆ پەنجەرە گەورەکەی داخستووەو پەردەکانیشی دادرانەتەوەو گوڵە مۆرەکانی ناو هەردوو ئینجانەکەی بەرهەیوانەکەشی ئاونەداوە و خەریکە سیس هەڵدەگەڕێن و دەژاکێن.. ژیانی پەژارەیی حەمەی وا لێ کردووە ناوی ئەو جۆرە گوڵانە نەزانێت کە لە دوور وڵاتانەوە هێناویانەتە ئەم ژینگەیەو تەنیا ئاشنای گوڵەژاڵەی سەر پیارەوەکانە کە هەژاران بۆی دەروانن و بتوڵەتی خێزانی حەمەی کورە کۆنە پۆلیس و مانگانەنشینی باوکی سی دینار بێ به گوێرەی چەند ساڵێك بەر لە ئێستا بۆتە هۆی ئەوەی هەر لەخانووە داڕوخاوە گڵەبانەکەیاندا بمێننەوەو بستە حەوشەکەیان تەنیا بنەمێوێکی تێدایە ئەویش زڕە، دیارە دەست رۆیشتووەکانی گەڕەك روو بەڕوو پێی دەڵێن (کەی ئەم تەویلەیە تێك ئەدەن..؟)، هەقیانەو چاویان سوور بووەو بێ ئاگان لەحاڵی کەساس و داماوان و هەقتانە تێنەگەن، لە منالییەوە «نی‌یە»تان نەبیستووە.. هێرۆ گیان..

کەی هێرۆ وەك ئێستای تەمەن بازەڵەو هەرزەکار بوو، منالێکی ساواو ساویلکە حەمەی دەدواند، بەر لە بیست ساڵ نەزان بوون و بێ هۆش یەکیان دەلاواند (ئای کە سەرمەستی ئەو رۆژانەم ..!) چونکە (هێرۆ تۆ هەر بەڕواڵەت لەگەڵ ئەوان بوویت) کە بەمنیان دەووت (خانووەکەتان لە نێو ئەم گەڕەکە هەر دەڵێی دوومەڵە .... ئای لە عەقڵیان ..! چی نازانن خۆیان دوومەڵن) بۆ جاران پێکەوە وا بووین و (بیرتە ئەو جارەی کە لێم پرسیت .. لەوەناچێ ئەم گوڵانە سیس بن .. هەروا دەمێننەوە؟..

حەمە کەی تۆ لە دڵما مردیت ئەوسا ئەم گوڵانەش وەك خۆت دەمرن)....

(ئەی ئێستا کوانێ؟ بۆ پەنجەرەکەت داخستووە؟ بۆ نایکەیتەوە؟ واهەست دەکەم هەموو پەنجەرەکانی دونیا لە رووما داخراون.. تۆ بڵێی سەفەرتان کردبێ.. هێرۆ گیان.. چی وای لێ کردی خۆت بەند بکەی..؟ تۆش وەك زۆربەی کچانی ئەم وڵاتە نەخۆشیت..) بەبێ ئاگاو خۆنەویستی خۆت دەت خەنە داوی دەلێنەوە، سروشتی خۆشەویستیت لە بیردەبەنەوە، لەتەك شەقڵی ژیانی خۆیاندا راپێچت دەکەن بۆ ناو پێ خەفێکی تاڵ زێرینی پڕ خشڵ و دراو، دوبر لە سۆزی ئەوین، مەودای نێوان تۆو خۆشەویستی بە دیواری ئاسن بەربەست دەکرێت، دەت کەنە لاشەیەکی بێ گیانی ناو قاسەیەکی داخراو (تۆشیان کڕی .. تۆش وەك ئەم گوڵە بە دەستیانەوە سیس دەبێت.

هەڵدەوەرێی..!) لەتەك گوڵەی سیسەڵدا کە (هەڵیان وەشاندووی) ناپەرژێیتە سەر ئاودانی گوڵەمۆر نیشانی خۆشەویستی و هێندەش دڵت وەك (ئەو کورە شووشەییانەی کە لەهەتاوی هاوین خۆیان دەشارنەوە) ناسك دەبێتەوە لەوانەیە بەبای ساردی باکۆرکێیەکی هاوینە چ جای سەرماو بەستەڵەکی ڕێبەندان و چلەی زستان تووشی رەقیتەو گرفتێك ببن و ئیشتهاتان هیچ نەبات و وەك زەرداوی نێو پێکی سەر مێزی مەرمەری بازنەییتان رەنگتان وردە وردە زەرد هەڵگەڕێو ئاکام لە شێوەی گوڵە کزەڵی نێو ئینجانەکان شین و مۆر هەڵگەڕێن و بەرگەی کزەبایەك نەگرن و گیانتان تامەتایە خەفە بکرێت و هەر بە زیندوویی رەنگی مردوویی لەهەناوتان دەنیشێت و ویژدانتان لێ دەتۆرێت (پێم بڵێ تاکەی ئەو گوڵەمۆرانە ئاو نادەی؟ کێ دڵی دێ گوڵ بکوژێ؟.. ئای لە بێ زەوقی ئێوە، هەموو شتێکتان هەر بە جوانی گەش و گەرمی دەوێ ، کەپیر بوو ..!

کەسیس بوو فڕێی دەدەن، عومری هەموو حەزو جوانییەك لاتان کورتە) .

هێندە نووسەر لەئەزموونێکی کەسێتی خۆیەوە یان دەورووبەری هەست پێکراوەوە چۆتە ناو بێخی خودی خۆیەوەو بەجۆرێکی وا پێی لە واقیعی ژیانەکە داگرتووە جاروبارێك وای لێهاتووە لە ووتووێژی خۆبەخۆی (حەمە) خۆیدا پای بخرێتە بەرەو ڕوخاندنی ورەی خۆی، چونکە ئەو هەستە دەروونیە قووڵەی خۆی هێندە کاریگەر بووە بۆ سەر باوەری وای لێ کردوە مرۆڤ نەفرەت لە خۆی بکات و مامەڵە لەتەك ڤیروسیادا بکات لە نێو موعانات و تاڵی و بێبژێویدا خۆی لەگەش بینی تەواو بێبەش کردووەو چۆکی داداوە چش چی دەبێت بابێت.. وا باشتربوو دانەر لەو بۆتە ئاگرینەی سۆزی نێو دڵی یان با بڵێم هەست و هۆشی نێو مێشکی کەمەکێك ئەندێشەی بەیدەستی برەواندایەتەوە بەرەو بڕوایەکی پتەوی توانستەکانی مرۆڤ و گۆڕدران بەباری دەست تێوەردانــی چیرۆکنووس لەو جۆرە هەڵوێستانەدا دەربارەی ڕووداوەکانی ناو کۆمەڵگە بۆ گەیاندنی ئەو پەیامە پیرۆزەی کە ئاواتی زۆربەی خوێنەر نەپسێت...

وە هەر لێرەشدا کە باسی ئەو ئەندێشە دژوارو سەختەش دەکەم کە لەرادە بەدەر بۆتە خولیای نووسەر، لەهەمان کاتدا دان بەوەشدا دەنێم خاوەن دەق دەستەوسان ڕانەوەستاوەو گەڕاوە بە دووای هێزێکی سەربەستی گەورەدا کە لە ناخی مرۆڤدا ڕوواوەو دەیەوێت سەرانسەری کۆمەڵگەی نوێخواز قوتاری بێت لەدەست ئەو داب و نەریتە کە نەفتانەی باوبوون و ئێستاش بەوشکەڵی هەر لەبەرەودان و کەسانێکی گەرەکە پێبەجەرگی خۆیاندا بنێن و خۆیان لەو هەلانە هەڵبوێرن بەشانازیەوە پێشوازی لە ئەمینداری بەدڵ بکەن، بۆیەکا لەخۆڕا ئەو هەڵچوونە دەروونیە ئاڵۆزەی دەرنەبڕیوەو چنینی چیرۆکەکەی لەسەر بنچینەی بیرکردنەوەیەکی پڕ هەستی بێ کوورو خێچی دارشتوەو ڕاستیو (واقیعی)یەتێکی نێوان خۆیو کۆمەڵەکەی بە واتای خۆشەویستی لەبەین نەبردووەو خۆی نەداوە بە دەم بوارێکی ڕێ نەبەدی تابەو جۆرە ئەوینە بەهیوا نەگەیشتن بتلێتەوەو سەرەنجام وەك گێژەنە سەری سوڕ بخوات فڕێی بدەنە ناو گەورگی لاشانی کێوانی سەختەوە لەوەرزە زریانێکی زۆزاندا تا بەستەڵەك دایپۆشێو نەتوانێ خۆی وەدەربێنێت.. ئەوەتا بۆ پەی پێبردنی چارەسەری هەمیشەیی سەرەنجامی ئەو مەراقەی لێبۆتە ئەندێشەیەکی دژوارو گەڕان بە دووای نهێنی باری سایکۆلۆژی مرۆڤ و بگرە ئەو دیو دەروونیشەوە تەنانەت خۆبەخۆی خۆی لەو تولەڕێ ئاڵۆزە کە بووبووە خولیای سەری پێش بینیو پێش هاتی ئەوەی دەکات کە هەر سەر ڕێی ڕۆشن دەدۆزێتەوەو دەر بە گشت ناهەمواریەك دەدات و هەڵوێستە نامۆو نابەجێیەکانی بەجۆرێك ڕەت دەکاتەوە ورەی خوێنەر لە کۆتایی چیرۆکدا لە دامێن و بنارەوە هەڵدەکێشێت بەرەو کۆپی بڵندی سەرفرازیو چارەسەری گشت گرفتێکی لە ئاسۆیەکی گەش و ڕووندا دەنەخشێنێت و هەر والابوونی ئەو گرفتەو وازبوونی ئەو گرێیەشە.

کە بۆتە ناوەرۆکێکی تۆکمەی چیرۆك (بەنێو دڵ و کەلاوەو کۆڵانی هەژارەکان دا گەڕام .. سەدەها سەدان لاپەڕەی زەردو ڕزیوم هەڵدایەوە.. نهێنی مەرگی گوڵە مۆرەکانم دۆزییەوە.. بۆیە لەگەڵ ئەو هەموو ترس و خەم و گریان و شەرم و کۆتایی و دەست لێك بەردانەش ناتوانێت بمروخێنێت.. دەشزانم بۆ گوڵ لەحەوشەی ئێمەدا ناڕوێ.. دەشزانم بۆچی ناوی ئەو گوڵەمۆرە نازانم.. بۆ ناتوانم وەك عاشقێکی دڵ تەڕ گوڵێکی مۆر لەیاخەی چاکەتەکەم بدەم ..؟!) کە جەمسەری هەموو ڕێیەکیان لێتەنیم و تۆش (پەنجەرەکەت نەکردەوەو.. نایکەیتەوە.. گوڵەمۆرەکانیش ئاو نادەی.. ها) کەوابوو دووا بڕیاری منیش (ماڵئاوا ئەی گوڵە دڵگیرو تینوەکە..ماڵئاوا ئەی گوڵەمۆرە مردووەکە.....).

دەبڕۆ باهێزۆ تۆو ئەوانەی باوو دەستووری ژیانیان وەك نموونەی تۆن، دەبا زەوتتان بکەن و بتان کەنە سواڵەی نێو لەپی خۆیان و وەك تیکەچەورە قوتتان بدەن چونکە ژیانی دوور لەسۆزی خۆشەویستی کەتنێکە ژیانە ڕاستەقینەکەی مرۆڤایەتی پێ لەبەین دەبرێ.. ئیدی (ماڵئاوا ئەی گوڵە مۆرە مردووەکە) کۆتایی تۆیەو سەرەتای گیان و ژیانێکی سەربەست و زیندووی منە.

○